raadsvoorstel

Agendapunt 2021, nr. XII-pm
Zaaknummer 2029210
Te behandelen door H.J. Tannemaat

Onderwerp: Kerkenvisie Oost Achterhoek

Aan de raad,

Inleiding
De gemeenten Aalten, Oost Gelre en Winterswijk hebben een bijdrage bij het Rijk aangevraagd voor het opstellen van een Kerkenvisie voor de Oost Achterhoek. Samen met Elza van Liere van het bureau Coup, hebben de gemeenten gesprekken gevoerd met eigenaren en/of gebruikers van religieuze gebouwen. Hierin is besproken hoe het gaat met de kerkelijke gemeenschap en het gebouw, of wat erbij komt kijken om in een herbestemd kerkgebouw te wonen of te werken. Doel van de gesprekken was om kennis te maken en elkaar te kunnen vinden als er ontwikkelingen zijn.

De religieuze gebouwen zijn beschreven en gewaardeerd door medewerkers van het Monumentenadviesbureau. Op basis van hun bevindingen is er per gebouw een Kerkenpaspoort opgesteld; een overzichtelijk document dat een goed beeld geeft van het betreffende bouwwerk en wat er bijzonder aan is.

De TU Delft heeft in opdracht van de provincie Gelderland een Kansenkaart voor de kerken opgesteld. Dit vanuit het project Karakteristiek Duurzaam Erfgoed (KaDEr). Het document geeft aan welke stappen doorlopen kunnen worden bij het bepalen van het toekomstig gebruik van een kerkgebouw. Ook biedt het inspiratie voor mogelijke herbestemmingen van kerkgebouwen, gebaseerd op aansprekende voorbeelden elders.

De Kerkenvisie Oost Achterhoek ter vaststelling voorgelegd aan de gemeenteraden in Aalten, Oost Gelre en Winterswijk. De visie wordt nader toegelicht tijdens de Erfgoedbijeenkomst op 17 februari 2022

Voorstel
1. De Kerkenvisie Oost Achterhoek en de achterliggende stukken voor de gemeente Winterswijk vast te stellen.
2. Kennis te nemen van het inspiratiedocument 'Kansenkaart voor kerken' van de TU Delft.

Relatie met (huidig) beleid
De gemeenten Aalten, Oost Gelre en Winterswijk hebben samen de 'Arfgoodnota Oost Achterhook 2021-2024' vastgesteld. Onderdeel van die nota is het opstellen van een Kerkenvisie voor de Oost Achterhoek. Verder zijn in de centrumvisie Winterswijk reeds acties opgenomen voor de Jacobs en de Jacobuskerk.

Beoogd(e) effect(en)
Met de kerkenvisie beogen we:
- Te anticiperen op veranderingen ten aanzien van functie, gebruik en eigendom van religieuze gebouwen.
- Relatiebeheer met de eigenaren en gebruikers van religieuze gebouwen.
- Waarderen we de religieuze gebouwen.
- Bieden we kennis over processen en methodieken voor bijvoorbeeld herbestemming.

Argumenten

Ad 1.
Kerkenvisie helpt te anticiperen op komende veranderingen
Kerkgebouwen zijn dragers van betekenis en zingeving op verschillende niveaus en voor verschillende partijen, religieus en profaan, individueel en collectief. Een belangrijk deel van de kerken heeft te maken met teruglopende bezoekersaantallen, andere geloofsgemeenschappen zijn juist groeiende. Een kerkenvisie stelt eigenaren, overheden en betrokkenen in staat te anticiperen op de komende veranderingen ten aanzien van functie, gebruik en eigendom van de kerkgebouwen.

*Kerkenvisie leidt tot (nadere) kennismaking met eigenaren en gebruikers religieuze gebouw*en
In het kader van de Kerkenvisie Oost Achterhoek is uitgebreid kennis gemaakt met de eigenaren/gebruikers van de religieuze gebouwen in de gemeente Winterswijk. Er is gesproken over hoe het gaat met de kerkgemeenschap en met het kerkgebouw. Wat gaat er goed, waarover zijn er zorgen en waarbij kan men ondersteuning gebruiken, is aan de orde geweest in de gesprekken. Van de gesprekken is een verslag opgesteld. De gespreksverslagen maken onderdeel uit van de Kerkenvisie.

Kerkenvisie brengt waarden van de religieuze gebouwen in beeld
Binnen de Kerkenvisie zijn de religieuze gebouwen in de Oost Achterhoek onderzocht, in beeld gebracht en gewaardeerd. Deze informatie is verwerkt in een zogeheten Kerkenpaspoort. Wanneer er zich een
ontwikkeling voordoet bij een kerkgebouw, geeft het Kerkenpaspoort inzicht in wat aandacht moet krijgen bij dit specifieke kerkgebouw. Wat is de status van het gebouw, welke elementen zijn erg bijzonder en moeten behouden blijven? Of is het gebouw juist niet cultuurhistorisch waardevol en kan het ook plaatsmaken voor iets anders? De Kerkenpaspoorten te samen geven een goed beeld van het religieus erfgoed in onze gemeente en in de Oost Achterhoek.

Kerkenvisie legt verbindingen en biedt inspiratie
Onderdeel van het proces om te komen tot de Kerkenvisie, was een reis met de trein naar Arnhem, samen met vertegenwoordigers/eigenaren van de kerken waarmee we gesproken hebben. Op deze wijze hebben partijen elkaar beter leren kennen. In Arnhem hebben we een aantal kerkgebouwen bezocht, waar reeds een transitie heeft plaatsgevonden richting multifunctioneel gebruik en herinvulling van het pand. De voorbeelden boden inspiratie voor mogelijke ontwikkelingen in de Oost Achterhoek.

Opdeknotitie verbindt de verschillende onderdelen van de Kerkenvisie
Om de verschillende onderdelen van de Kerkenvisie met elkaar te verbinden hebben we een Opdeknotitie opgesteld. De opdeknotitie gaat in op het proces dat we met elkaar doorlopen hebben, wat de uitkomsten daarvan waren, welke verdiepingsvragen er naar boven kwamen en welke aanbevelingen er zijn voor de toekomst. Ook bevat de opdeknotitie stappenplannen voor de herbestemming van kerkgebouwen.

Ad 2.
Onderzoek TU Delft gaat in op Kansen voor kerken
In opdracht van de provincie Gelderland heeft de TU Delft een Kansenkaart voor kerken opgesteld. Dit als onderdeel van het Gelderse project Karakteristiek Duurzaam Erfgoed (KaDEr). Het document geeft aan welke stappen doorlopen kunnen worden bij het bepalen van het toekomstig gebruik van een kerkgebouw. Ook biedt het inspiratie voor mogelijke herbestemmingen van kerkgebouwen, gebaseerd op aansprekende voorbeelden elders. Wij benadrukken hierbij dat het onderzoek autonoom heeft plaatsgevonden door de TU Delft, zonder bijvoorbeeld rekening te houden met bestemmingsplanregels of andere (beperkende) kaders en ook zonder raadpleging van de eigenaar over de voorbeelden die in het rapport opgenomen zijn. Wij beschouwen de Kansenkaart voor kerken dan ook als een inspiratiedocument, waarbij de door de TU Delft gebruikte methode ook door andere partijen kan worden ingezet voor het uitstippelen van een nieuwe toekomst voor een kerkgebouw.

Financiële aspecten/risico's
Voor het opstellen van de kerkenvisie heeft het rijk geld beschikbaar gesteld. De verdere uitvoering vraagt geen extra budget. Dit is geborgd in reguliere werkprocessen.

Juridische aspecten/wet- en regelgeving
n.v.t.

Aspecten van duurzaamheid
Erfgoed is één van de vijf thema's van de opgave Duurzaamheid.

Communicatie/betrokkenenparagraaf
Bij de totstandkoming van de Kerkenvisie Oost Achterhoek heeft de participatie voorop gestaan.
- Op 13 februari 2020 is er door de drie gemeenten een erfgoedbijeenkomst georganiseerd. Tijdens deze bijeenkomst is speciaal aandacht besteed aan de Kerkenvisie. Hierbij kwamen de volgende onderwerpen aan bod, waarover partijen met elkaar in gesprek zijn geweest:
    - Toelichting op het samenwerkingsverband en het proces Kerkenvisie Oost Achterhoek.
    - Uitgangspunt en doel van de Kerkenvisie.
    - Presentatie betrokken partijen en toelichting op hun rol en werkzaamheden.
    - Uitleg over de verschillende deelprojecten binnen de Kerkenvisie.
    - Wat doen we wel en wat doen we (nu) niet > mogelijkheid voor verdieping later.
    - Creëren draagvlak voor de visie, ophalen wensen en behoeften bij de eigenaren.
- Met de kerkgenootschappen en andere eigenaren van religieuze gebouwen in de gemeente Winterswijk zijn uitgebreide gesprekken gevoerd onder leiding van een bureau. Van deze gesprekken is een verslag opgemaakt. De gespreksverslagen maken onderdeel uit van de Kerkenvisie.
- De betrokkenen bij de Kerkenvisie zijn uitgenodigd voor een inspiratiebijeenkomst rond religieus erfgoed in Arnhem, waar we samen met de trein naartoe zijn gereisd.
- Er is een speciale workshop georganiseerd voor collega's binnen de gemeente Winterswijk, die vanuit hun werkveld ook betrokken zijn bij de kerkgebouwen in de gemeente Winterswijk en/of de maatschappelijke rol die de kerkgenootschappen vervullen in onze maatschappij.

De input van de gesprekken en de workshop zijn verwerkt in de kerkenvisie.

Vervolgprocedure/evaluatie
Bij het vaststellen van de kerkenvisie spreken we af:
- Er komt een vast aanspreekpunt voor kerkeigenaren bij de gemeente Winterswijk
- We borgen de ontwikkelprocessen rondom kerken in de (nieuwe) reguliere werkprocessen. Waarbij de omgevingskamer een stuk maatwerk kan bepalen.
- De TU Delft biedt een adviserende rol in het proces van herbestemming bij de Jacobuskerk (Misterstraat).
- De kerkenvisie wordt nader toegelicht tijdens de Erfgoedbijeenkomst op 17 februari 2022.

Winterswijk, 16 november 2021

Burgemeester en Wethouders van Winterswijk,

De secretaris, de burgemeester,

G.W. Goedmakers B.J.J. Bengevoord